

U hebt nog vijf maanden

Colofon

ISBN: 978 94 6365 724 2

1e druk 2024

© 2024, Karin Verhaak-Kersten

Uitgeverij Elikser

Ossekop 4

8911 LE Leeuwarden

www.elikser.nl

Drukwerk: CSL digitaal B.V.

Vormgeving binnenwerk en omslag: Evelien Veenstra

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op wat voor wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur en de uitgeverij.

This book may not be reproduced by print, photoprint, microfilm or any other means, without written permission from the author and the publisher.

U hebt nog vijf maanden

Karin Verhaak-Kersten

Proloog

Dit verhaal gaat over Stan Verhaak, mijn man, met wie ik vijftig jaar samen leefde. Dat hij een alledaags leven leidde, kon je niet zeggen. Hij was een avonturier en liet geen kans onbenut ook op die manier te leven.

Hij heeft zijn dromen nagejaagd, in vervulling laten gaan en daar onvoorstelbaar van genoten. Het stadje waar hij geboren werd, was voor hem te klein, de wereld nooit groot genoeg. Op de gekste plekken heeft hij dan ook zijn sporen nagelaten. Het vele reizen maakte hem tot een man met een genuanceerde mening, die hij ook overbracht op onze kinderen.

Hij was zich bewust van zijn bevoorrechte positie, probeerde anderen te helpen die minder geluk hadden in hun leven.

Hij leefde zijn leven met een onvoorstelbaar enthousiasme in de overtuiging dat hij nog jaren zijn plannen kon verwezenlijken.

Daar kwam een abrupt einde aan toen hij hoorde ongeneeslijk ziek te zijn. De manier waarop hij daarmee omging, was uitzonderlijk. Hij accepteerde zijn lot, sprak er open over met ons en anderen.

Die openheid maakte het voor ons makkelijker. Met ons gezin brachten we vijf intensieve maanden door, vol liefde en genegenheid, tot en met de dag van het afscheid. Dit proces heb ik willen beschrijven, uit respect voor Stan en als eerbetoon aan hem.

Karin Verhaak-Kersten

'Ik heb zoveel geluk gehad in mijn leven, kennelijk is het nu op.'

Stan Verhaak

Stan en ik

Een politieagent pakt hem bij zijn schouders en schudt hem wakker. ‘Hé jongeman, waar kom jij vandaan?’ Stan kijkt met een slaperig hoofd op en antwoordt: ‘Ik woon in de Maasstraat in de rivierenbuurt, ben student hier in Amsterdam aan de Grafische school.’ ‘Waarom slaap je dan niet gewoon thuis?’ ‘Ik wilde dit ook een keer meemaken, welterusten.’ Stan draait zich om en slaapt verder. De agent laat hem verder met rust, er is trouwens ook geen beginnen aan, het hele Vondelpark ligt vol slapende en feestvierende jongelui.

Het is het eerste verhaal dat Stan mij vertelde toen ik hem leerde kennen, ik was zeventien, hij tweeëntwintig. Ik had hem wel eens zien rijden door Grave, het stadje waar ik woonde, op zijn hippe Puch, lang krullend haar en een te stoer spijkerjack met daaronder een wit gebatikt T-shirt. Geen idee destijds wie hij was, maar hij trok meteen mijn aandacht, ik sloeg zijn verschijning in mijn hoofd op, wellicht zou ik hem nog eens ergens voorbij zien komen. Het was in de periode dat ik nog op de middelbare school in Nijmegen zat, zo’n zes jaar bracht ik daar door. Dat ik hem niet kende, was gezien het leeftijdsverschil tussen ons verklaarbaar, maar ook was de kans dat we elkaar eerder hadden kunnen ontmoeten erg klein omdat hij ook een hele tijd intern was op een kostschool. Dan ben je allebei geboren in hetzelfde stadje en heb je nog nooit van elkaars bestaan af geweten, dat is toch bijzonder.

De eerste persoonlijke kennismaking met Stan had dan ook pas plaats vlak nadat hij de Grafische school in Amsterdam had afgerond, begin jaren zeventig, en zich begon te bewegen in het stadje waar ik een aantal weekenden achter de bar stond van een jongerendisco. Ik kan nog uittekenen hoe hij binnenkwam, richting de tap liep en met beide ellebogen leunend op

de bar een biertje bestelde voor zijn vriend en zichzelf. Ik was blij verrast hem te zien, veel tijd echter om te praten hadden we die avond niet door de drukte. Ik wist toen wel dat ik hem heel graag nog eens wilde ontmoeten.

In Grave kreeg Stan al snel bekendheid door de armbanden die hij maakte van oude zilveren lepels en vorken die hij op het Waterlooplein in Amsterdam kocht.

De lepelarmbanden kostten vijf gulden, die van vorken een tientje, best veel geld in die tijd. De sieraden waren erg geliefd en Stan bleef leveren. Ik heb nog altijd de armband die hij voor mij maakte bewaard.

Meteen nadat hij zijn diploma op zak had, ging hij aan de slag in de drukkerij en uitgeverij van zijn vader, hij was sowieso voorbestemd dat bedrijf over te nemen. Op een avond, toen hij nog aan het werk was, belde hij me met de vraag een artikeltje aan te leveren voor de plaatselijke krant, ze wilden afsluiten.

Ik leverde in die tijd regelmatig artikeltjes aan voor het weekblad. Meestal betrof het aankondigingen van activiteiten in de jongerendisco, van bandoptredens of filmavonden. Ik was in die tijd behoorlijk actief voor de zogenaamde werkgroep Jongeren Groot Grave. We organiseerden 's zomers kampweken voor basisschoolleerlingen, filmavonden voor alle leeftijden, politieke avonden en waren de eersten in Grave met het opzetten van een Kerst-Inn, als alternatief voor de nachtmis. Het was mijn taak onder andere de media te bedienen, vandaar dat ik regelmatig op het kantoor van de krant kwam.

Het telefoontje van Stan was mij dan ook niet vreemd, ik maakte snel mijn verhaaltje af en liep naar de drukkerij. Ik had nog nooit een stap verder gezet dan het kantoor, die avond liep ik het hele bedrijf door, de grote persen die er stonden vond ik indrukwekkend, heel erg mooi ook. Helemaal achter

in het gebouw was de zetterij gevestigd. Daar stonden loodzetmachines waar dagelijks ervaren en kundige zettters achter zaten. Elke regel in de kranten van toen kwam van een loodzetmachine af. Ingenieuze apparaten waren het, de letters werden in lood gegoten en de regels konden daarna via een toetsenbord in de juiste volgorde worden gezet. Het 'zetsel' werd daarna gebonden in een raamwerk, en geïnt in de pers geplaatst.

Die avond trof ik Stan aan achter de loodzetmachine. Ik kwam binnen, hij stond op, draaide zich om, sloeg zijn armen om me heen en kustte me intens. Het gevoel dat ik bij die eerste kus kreeg, ben ik nooit kwijtgeraakt, net zo min als de inktgeur van de paarse coltrui die hij droeg. Nog steeds kan ik die geur elk moment oproepen. Bij die omhelzing voelde ik meteen het verschil tussen de kus van een willekeurige scharrel uit die tijd en die van hem. Moeilijk te omschrijven maar je merkt het, het maakte iets in me los dat ik niet eerder had ervaren. Dat moment was het prille begin van een relatie die bijna vijftig jaar stand zou houden.

-

Ondanks het feit dat hij al werkzaam was in het bedrijf, riep de militaire dienstplicht, hij wist dat hij dat jaar opgeroepen zou worden. Voor hem was de kazerne en alles wat daarbij hoorde een vrijwel onmogelijke omgeving, vertelde hij me. 'Het enige goede dat ik eraan over heb gehouden, is mijn vrachtwagenrijbewijs. De dagen zijn niet om door te komen, je poetst voor de zoveelste keer de auto, de rest van de tijd heb je niets te doen.'

Hij kon slecht tegen het regime binnen de kazernemuren, waar het gezag gediend moest worden. Het was dan ook geen

verrassing voor mij dat hij me op een dag belde en zei dat hij niet op mijn verjaardag kon komen. Hij zat achter de wacht zoals dat heet. Dat wil zeggen, hij had een week zwaar arrest en zat in een cel. Toen ik vroeg waarom kreeg ik als antwoord: 'Ik ben een minuut of vijf te vroeg door de poort gereden, vervolgens doorgereden toen de wacht mij maande te stoppen. Kennelijk heeft iemand het gezien en nu zit ik vast. Je mag me wel op komen zoeken, dat heb ik gevraagd.'

Ik kan me als de dag van gisteren herinneren hoe ik hem daar aantrof, in een cel achter het kantoor naast de ingang, de celdeur stond open, in de kale ruimte stond alleen een bed. Hoe hij het geregeld had weet ik niet, maar hij had zelfs een cadeautje voor me.

Na een week 'zwaar' vroeg ik hem met klem vooral voorzichtig te zijn, dat dit hem niet weer zou overkomen. Dat had weinig effect op hem. Ik keek niet verbaasd op toen hij op een dag met zijn militaire vrachtwagen, versierd met bloemen, voor het huis van mijn ouders parkeerde en me vroeg met hem een ritje te maken. Of hij met die actie weer het risico liep gestraft te worden, weet ik eigenlijk niet, maar het zal vast.

Het was Stan ten voeten uit, hij hield van zijn vrijheid, was wars van uniformiteit, wat feitelijk het enige is waar je op een kazerne letterlijk en figuurlijk tegenaan loopt. Gelukkig mocht hij zijn dienstplicht wat eerder beëindigen, hij was nodig in het bedrijf van zijn vader.

Hij was zo blij als een klein kind toen hij het goede nieuws te horen kreeg, verheugde zich op de dag dat hij ontslagen zou worden, was dan ook zwaar teleurgesteld toen hij te horen kreeg dat er een fout gemaakt was en hij nog een tijd zou moeten blijven. De verantwoordelijke in kwestie streek echter over zijn hart en hij kon alsnog gaan. Na een jaar kon hij deze

fase definitief afsluiten. We vierden het met een avondje uit. Ik was in die tijd bezig met mijn eindexamen. Toen ik slaagde, stond Stan bij mij op de stoep, nam me mee naar een klein vliegveldje in Eindhoven en trakteerde me op een rondvlucht. Het was de eerste vlucht van heel veel vluchten die we samen maakten en waar we enorm van genoten. Het werd de gewoonte van Stan om mij op de onverwachtste verrassingen te trakteren. Nooit was het vanzelfsprekend wat je te wachten stond. De ene keer was het een ritje naar het theater in Amsterdam, dan een weekendje Londen of een popconcert aan zee.

Nadat ik mijn diploma had behaald, verliet ik Grave. Ik volgde de Hogere Beroeps Opleiding Cultureel werk in Breda. Een studie die me maar matig beviel maar die ik moest afmaken van mijn ouders.

Ondanks het feit dat ik nog studeerde en Stan al in het volle leven stond door zijn werk, ontstond er geen verwijdering tussen ons. We zagen elkaar in de weekenden, gingen veel uit, en bleven de favoriete bestemming van ons beiden, Amsterdam, trouw. We hebben er heel wat festiviteiten bezocht, bleven over de gezellige markten zwerven, of tot diep in de nacht feesten in de Jordaan.

Onze relatie werd hechter, het verlangen naar elkaar bestendigde zich, ook seksueel, wat niet altijd makkelijk was in die tijd. Beiden behoorlijk conservatief opgevoed, was het niet vanzelfsprekend dat we ook het bed met elkaar deelden, laat staan dat we er openlijk over konden praten met onze ouders. Toch konden we de zin om met elkaar te vrijen niet weerstaan en zochten we hulp bij de NVSH, Nederlandse Vereniging voor Seksuele Hervorming. In gesprek met een van de artsen daar, die het overigens heel verstandig van ons vond dat we contact met hen zochten, bleek dat hij ons wilde helpen. We

kregen voorbehoedsmiddelen, zodat we met een gerust hart
gemeenschap konden hebben.

Als ik terug denk aan onze 'eerste keer', roept dat nog steeds
onvoorstelbare gevoelens op, spanning, enorme warmte en
vooral liefde, houden van beleven in een intimiteit die je nooit
met anderen wilt of kunt delen. Maar ook angst, toch per on-
geluk zwanger te raken, je ouders teleur te stellen, op je don-
der te krijgen en alles wat daarbij hoort. We spraken er veel
over, deelden wat we voelden en hoe we ermee moesten om-
gaan. Als 'twee egeltjes' propageerde de slagzin van de NVSH
in die tijd: héél voorzichtig. 'O, zo moet dat,' zeiden we wel
eens lachend tegen elkaar.

-

Stan stelde voor samen met vakantie te gaan. De bestem-
ming had hij al uitgezocht. We zouden in zijn stokoude ke-
ver in één ruk naar het mooie île de Ré in Frankrijk rijden.
Verwachtingsvol wachtte ik op hem de ochtend voor vertrek,
we hadden er heel veel zin in en ook was het best spannend
de eerste keer samen te gaan reizen.

Hij stond 's morgens al vroeg op de stoep om me op te halen.
Ik moest lachen om de tandenborstel die uit de borstzak van
zijn blouse stak en vroeg waar hij zijn bagage had. Hij wees
naar een zwembroek en een handdoek, dat was het. 'Als het
nodig is, draai ik wel ergens een wasje.'

De reis in de oude volkswagen (ik heb de houten versnel-
lingsknop nog in mijn auto liggen) verliep wonderwel goed.
Eenmaal aangekomen bleek dat Stan de tentstokken verge-
ten was. Hij stelde voor op het strand te slapen, het was toch
prachtig weer. We wisten dat het verboden was maar we na-
men het risico toch. Die week sliepen we onder een indruk-

wekkende sterrenhemel, wasten ons 's morgens vroeg in de toiletruimtes van een van de vele koffietentjes, zwommen in zee, lagen op het strand en aten ergens wat. Stan had vanaf dag een de gewoonte ingevoerd eerst 's morgens een krant te kopen, dan te ontbijten met enkele koppen Franse koffie. Ik vond het heel gezellig om op deze manier samen aan de dag te beginnen. Dat is overigens altijd zo gebleven als we op reis waren.

Op een ochtend, onderweg naar de krantenkiosk, vond ik een portemonnee op straat waar veel geld in zat. 'Ga jij maar vast het ontbijt bestellen, ik ben zo terug,' zei ik tegen Stan.

Ik liep naar het dichtstbijzijnde politiebureau, was amper binnen of werd op een stoel gezet en door twee agenten verhoord. Ze bleven maar vragen waar ik vandaan kwam en waar ik sliep, waarop ik het antwoord bewust schuldig moest blijven. Ik maakte hen duidelijk dat ik alleen maar op het bureau was om de portemonnee af te geven, maar dat was kennelijk niet toereikend. Iets speelde er, voelde ik, maar ik wist niet wat, totdat op enig moment een heel jonge baby het kantoor werd binnengebracht. Ze keken mij vragend aan, wilden de baby aan mij geven, wat ik weigerde. Ik kreeg een vaag vermoeden dat de baby een vondeling was en zij mijn bezoek aan het bureau daaraan koppelden, overigens niet geheel onlogisch. Al met al kon ik duidelijk maken dat dat niet het geval was en ik mocht gaan. Opgelucht het bureau uitlopend, liep ik Stan tegen het lijf. 'Goh, ik dacht net, het duurt allemaal wel erg lang, waar zou ze toch zijn?' Er was denk ik meer dan een uur verstreken.

Ik vertelde het hele verhaal en we hebben er smakelijk om moeten lachen. 'Hoe heb je dat opgelost, toen ze vroegen waar we logeerden?' 'Ik deed gewoon of ik gek was en het niet begreep.' 'Goed opgelost.'

Het tijdspad waarin wij elkaar leerden kennen, werd getekend door groeperingen die in opstand kwamen tegen de gevestigde orde. De provo's die in die tijd actief waren, bezetten het Maagdenhuis, het bestuurscentrum van de Universiteit van Amsterdam. Zij pleitten eind jaren zestig voor meer inspraak en vermindering van de hiërarchie, wilden de autoriteit van hoogleraren doorbreken. Behalve dat waren zij grote voorstanders van de vernieuwing van de kunst in Amsterdam. Toen al kaartten zij het belang van ecologische en milieumaatregelen aan. In de relationele sfeer waren zij groot voorstander van de zogenaamde vrije liefde.

Stan, vijf jaar ouder dan ik, woonde vanaf eind jaren zestig in Amsterdam en genoot daar volop van alles wat er zich voor zijn ogen afspeelde, schroomde overigens ook niet zich aan te sluiten bij welke demonstratie dan ook. Ik kan me nog herinneren dat hij eens moest vluchten voor de ME die met knuppels op de demonstranten insloeg, waarop hij als de bliksem een of ander steegje in rende waarbij hij zijn slippers verloor. Als hij daar over vertelde, glunderde hij van oor tot oor.

De provo's werden in de jaren zeventig opgevolgd door de hippies, een groepering die een andere manier van leven voorstond die zich uitte in het leven in communes, het gebruiken van wiet en felle protesten tegen onder andere honger en armoede en de oorlog in Vietnam. Harmonie tussen mens en natuur hadden ook zij hoog in het vaandel staan.

Als mosterd na de maaltijd doken de Kabouters op, die, ondanks het feit dat ze met hun partij Amsterdam-Kabouterstad in 1970 vijf zetels in de gemeenteraad behaalden, weinig meer toevoegden. De partij hield dan ook al snel op te bestaan.

Begin jaren zeventig deden de vrouwen, die zich lieten horen

als de zogenaamde Dolle Mina's, ook nog eens een duit in het zakje. Zij schudden Nederland wakker met de bekende actie 'Baas in eigen buik', het recht op abortus, wat behoorlijk wat zware en felle discussies tot gevolg had.

Door alle ervaringen die Stan opdeed in het destijds roerige Amsterdam, verdiepte ik mezelf ook in de verschillende idealen van genoemde actievoerders. Ik kwam al snel tot de conclusie dat ikzelf, in tegenstelling tot Stan, nooit aan een demonstratie mee zou willen doen, het voelde niet goed, ook de massaliteit ervan stond me tegen. Stan daarentegen beleefde er plezier aan, vond het geweldig. Niet perse omdat hij de nieuwe idealen wilde ondersteunen, het was voor hem een avontuur erbij te zijn en te zien hoe het zou aflopen, want er gebeurde altijd wat. Hij was ook op de Dam toen die eens schoongeveegd werd en vond het een geweldige belevenis.

Ik daarentegen dacht veel na over het nieuwe gedachtegoed, bleef wel kritisch. Als men zei dat jan en alleman een universiteit zou kunnen meebesturen, vond ik dat men doorsloeg. Gelijke rechten voor man en vrouw daarentegen kon ik volledig onderschrijven, al zat er ook wel eens een schaduwkant aan die emancipatorische idealen, mannenhaat vond ik zo'n vreemde en onterechte ontwikkeling. Ook was ik wars van het leven in communes. Het idee alleen al bezorgde me kippenvel. Verdovende middelen, ik moest er niets van hebben, Stan had er geen moeite mee zo nu en dan te experimenteren, soms beviel hem dat goed, een andere keer pakte het slecht uit en werd hij er ziek van.

In die periode leefden wij en we genoten ervan. Terwijl Stan werkte, probeerde ik mijn studie zo snel mogelijk af te ma-

ken. Mijn stagetijd brak aan en ik zou een jaar lang teruggaan naar Grave omdat ik in de buurt een werkplek had gevonden. Het was voor mij geen optie weer bij mijn ouders te gaan wonen, mijn gedachten gingen meer uit naar samenwonen, hokken werd dat in die tijd genoemd. Stan en ik spraken erover en wisten dat dat niet tot de mogelijkheden zou behoren. Onze ouders zouden daar nooit mee akkoord gaan.

Ik trok de stoute schoenen aan en vroeg Stan ten huwelijk, als je dat al zo kon noemen. Ik kan me nog heel goed de plek herinneren waar ik het zogenaamde aanbod deed, liever gezegd een voorstel. We waren onderweg met de bus van 's Hertogenbosch naar huis, een van de weinige keren dat we per bus reisden, waarom weet ik niet meer. Stan vond het meteen een goed idee en kort daarna troffen we de voorbereidingen voor de trouwdag. Iedereen bemoeide zich wel ergens mee, mijn familie met de trouwlocatie, zijn familie met de huwelijksvoltrekking en ga zo maar door. Het werd een dag die, gezien alle activiteiten die we opgelegd kregen, niet echt de onze was. We hebben er nog wel eens over nagedacht het een keer over te doen zoals wij het hadden gewild, het kwam er nooit van, we besteedden ons geld liever aan reizen.

Ondanks het feit dat velen ons een woonplek toebedachten in een nieuwbouwwijk, kozen we uiteindelijk voor een appartement in de oude binnenstad. Het was er vochtig en koud, in de winter groeiden er paddenstoelen in de slaapkamer, het deed ons niet. We voelden ons gelukkig op die plek waar ons leven samen begon. Stan liet me nog eens foto's zien van dat appartementje. Toen ik het terugzag, schrok ik er eigenlijk van en hij ook, hoe hadden wij zo kunnen wonen! Kennelijk waren we daar toen blind voor. Hoopvol begonnen we aan ons leven samen.

Mijn stageperiode verliep prima, ik was werkzaam bij een

jeugdinstelling en kreeg de taak allerlei cursussen op te zetten voor jongeren. Cursussen waar je les kreeg in schilderen, beeldhouwen, maar ook dans, muziek en drama kwamen langs. Ik kreeg een goede beoordeling, schreef het jaar daarna mijn eindschrijft en slaagde.

Niet lang daarna, ik wist al dat ik nooit in deze branche wilde werken, besloot ik door te studeren aan de universiteit van Nijmegen. Ik studeerde gedragswetenschappen, met als hoofdvak pedagogie, haalde mijn propedeuse en studeerde verder totdat ik vastliep op mijn stage. Ik kwam in een wereld terecht die zo anders was dan de interessante studie die ik volgde. Het milieu waarin ik me moest begeven van allerlei psychologen, pedagogen, agogen, sociologen, paste op geen enkele manier bij mij. Vertwijfeld vroeg ik me af welke stap ik nu moest zetten.

Het antwoord daarop diende zich min of meer vanzelf aan. Al vanaf de dag dat we getrouwd waren, betrok Stan mij dagelijks in het reilen en zeilen van de drukkerij en de uitgeverij. Hij gebruikte mij als klankbord, legde problemen aan me voor, vroeg me mee te denken over oplossingen. Binnen de kortste keren was ik op de hoogte van nagenoeg alles wat zich in het bedrijf afspeelde, zowel binnen de drukkerij als bij de uitgeverij.

Stan speelde al een tijdje met het idee het bedrijf volledig op z'n kop te zetten door modernisering en automatisering van beide bedrijfstakken. Hij zag er enorm tegenop alleen aan die klus te beginnen en vroeg me of ik hem wilde helpen, met name in de uitgeverij. Ik hoefde daar niet lang over na te denken. Om goed voorbereid te zijn, kreeg ik een interne opleiding aangeboden bij De Gelderlander Weekbladpers. Het was de bedoeling dat ik er een jaar lang zou blijven maar na een half jaar stuurden ze me weg: 'Jij kunt hier niets meer

leren, succes in de uitgeverij.' Dit werk, zo bleek, paste me als een oude schoen. Na omwegen was ik dan toch beland in een werkomgeving waarvan ik erg gelukkig werd.